

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Baldwin J.D., Bosley J.W., Oberhofer L., Bass O.L. & Mealey B.K. 2012. Long-term changes, 1958-2010, in the reproduction of Bald Eagles of Florida Bay, southern coastal Everglades. *J. Raptor Res.* 46: 336-348.

Tussen de jaren zestig en halverwege de jaren tachtig zat deze populatie van Witkoparenden dicht tegen de draagkracht van het gebied aan. Het was een stabiele populatie met slechts kleine variaties in bezetting van territoria. Daarna veranderde het abrupt, met enorme variaties in bezettingsgraad van territoria (in het begin deels veroorzaakt door vondsten van nieuwe territoria). Tot 2001 was >80% van de territoria bezet, daarna daalde het naar 40% (weer 60% in 2006-10). Echter, een hoog aandeel van de bezette territoria was in de laatste decennia ook actief (hier bedoeld: met broedpoging). Dus minder territoria bezet, maar die dan wel met broedpoging. Zodoende steeg de productiviteit van de populatie (naar 0.96 jong per bezet territorium in 1990-2010, tegen 0.7 jong in 1958-89). Hoe deze veranderingen tot stand kwamen, is niet duidelijk. Zijn de Everglades minder productief geworden? In 1987 trad er in Florida Bay massieve sterfte van zeegras op, wat een cascade van ecologische consequenties had (algenbloei, minder doorzicht van water, daling in aantallen van belangrijke vis- en vogelsoorten, veranderend zoutgehalte, enzovoort). Helaas is er over het foerageergedrag van deze populatie arenden weinig bekend. (jbaldwin@fau.edu).

Barnes J.G., Jaeger J.R. & Thompson D.B. 2012. Effectiveness of call-broadcast surveys to detect territorial Peregrine Falcons. *J. Raptor Res.* 46: 365-377.

Wie Slechtvalken wil inventariseren in een woestijn kan met een ghetto blaster op stap. Het afdraaien van de slechtvalkenkekker gedurende 30 sec, onderwijl 360° ronddraaiend, blijkt een hoge respons op te leveren in de voorbroedtijd (100%), en nog steeds 83% in de broedtijd. Ik zie het al voor me: zo'n verkiezingsauto die op volle sterkte het gekkeker de wereld inblaast, rijdend door het Nederlandse boerenland met al zijn elektriciteitsmasten. (joesenrab@hotmail.com).

Bijlsma R.G., Vermeulen M., Hemerik L. & Klok C. 2012. Demography of European Honey Buzzards *Pernis apivorus*. *Ardea* 100: 163-177.

Op veel plaatsen in Europa gaat de Wespendif achteruit, soms al heel lang en op grote schaal. Aan de hand van terugmeldingen van doodgevonden vogels uit zeven Europese landen, geringd tussen 1957 en 2005, wordt de overleving becijferd op 62.6% voor eerstejaars Wespendifen, 83.7% en 87.0% voor tweede- en derdejaars, en 80.8-82.0% voor adulte vogels. Vooral dat laatste getal is aan de erg lage kant, al blijft onduidelijk waarom dat zo is. Het is hoe dan ook de belangrijkste oorzaak van de afname. De reproductiecijfers van 0.53-0.88 jong per paar (gebaseerd op diverse studiegebieden in Nederland) zijn ontoereikend om de afname een halt toe te roepen. Wanneer de reproductieve output wordt gemodelleerd via het wespeneaangebod (hoofdvoedsel), neemt de stand van gesimuleerde populaties af. Weinig rooskleurige vooruit-

zichten voor de Wespandief. (rob.bijlsma@planet.nl).

Buchanan J.B. 2012. Change in Merlin hunting behavior following recovery of Peregrine Falcon populations suggests mesopredator suppression. J. Raptor Res. 46: 349-356.

In de jaren tachtig ontbraken Slechtvalken in een estuarium in westelijk Washington, wat vrij jagen van Smellekens op Bonte Strandlopers betekende. Dat mooie leventje veranderde vanaf het moment dat Slechtvalken weer hun intrede deden in het gebied, immers óók een bejager van Bontjes. In 1999-2009 bleken Smellekens hun jachtgedrag behoorlijk te hebben veranderd: minder jachtvluchten, en die van kortere duur, minder vangsten per vangpoging, en meer vangsten in de buurt van dekking. Kortom, Smellekens moesten hun tijdelijke plaats aan de top van de keten weer afstaan aan hun grotere familielid. Schichtig rondkijken, dat is het nieuwe devies. (Joseph.Buchanan@dfw.wa.gov).

Camiña A. & Yosef R. 2012. Effect of European Union BSE-related enactments on fledgling Eurasian Griffons *Gyps fulvus*. Acta Ornithol. 47: 101-109.

Toen in 2000 de gekkekoeienziekte uitbrak, brak in de EU de pleuris uit. Dat resulteerde erin dat karkassen niet meer gedumpt mochten worden, maar naar de destructor moesten. Weg voedselbron van Spaanse Vale Gieren. Hoe werkte dat uit op de gieren die er grotendeels van afhankelijk waren? Dat werd bekeken aan de veerontwikkeling van 47 eerstejaars Vale Gieren die bij een asiel waren binnengebracht. Het leek erop dat de vogels geboren ná 2002 (toen de wet van kracht werd) smallere groeistrepen in hun veren hadden dan ervoor, maar juist minder hongermaliën. Beide worden gebruikt als maat voor stress. Om het verschil te verklaren, bewandelen de auteurs een speculatief kronkelpad. Ze denken dat de onvolwassen gieren de kolonie verlieten, en dat alleen de allerbeste adulte vogels tot broeden overgingen; ziedaar waarom minder hongermaliën (op de middelste staartpen). Zou kunnen, maar blijven inderdaad alleen de bikkels broeden? Opmerkelijk verder: het aanbod van karkassen na 2002 was maar 35% minder (nog altijd rond de 30.000 kg) dan ervoor (en van vóór 2002 maar één meting). Hoe dan ook, een leuke poging om effect van een ingreep te meten. (acamia@acrenasl.eu).

Crosse J.D., Shore R.F., Wadsworth R.A., Jones K.C. & Pereira M.G. 2012. Long-term trends in PBDEs in Sparrowhawk (*Accipiter nisus*) eggs indicate sustained contamination of UK terrestrial ecosystems. Environmental Science & Technology 46: 13504-13511.

PBDE's worden als vlamvertrager gebruikt in een scala van gebruiksvoorwerpen. Een aantal families binnen de vlamvertragers zijn inmiddels verboden, ook in Groot-Brittannië, maar niet allemaal. Het zijn slecht afbreekbare stoffen die zich in de voedselketen ophopen. Bij deze langlopende studie over 1985-2007 bleken vijf BDE's in eieren van Sperwers toe te nemen tot in de tweede helft van de jaren negentig, en daarna constant te blijven. Concentraties van BDE's waren niet gekoppeld aan verstedelijking, dichtheid van de bevolking of grondgebruik. Met concentraties van 34-2881 ng/g natgewicht behoorde de Britse verontreiniging van sperweiereieren tot de hoogte binnen Europa. Er werd echter geen verband gevonden tussen de som van PBDE's en verdunning van de eischaal. Omdat de sperwerpopulatie in het onderzochte gebied

tussen 1994 en 2007 met 26% zou zijn gedaald (maar een vage persoonlijke mededeling), en de blootstelling aan PCB's, DDE en dieldrin niet is toegenomen, wordt enigszins verontrust gereageerd op de bevindingen van BDE's in relatie tot die sperwerafname. (j.crosse@lancaster.ac.uk).

Dekker D. 2013. High-tide flight by wintering Dunlins (*Calidris alpina*): a weather-dependent trade-off between energy loss and predation risk. *Can. J. Zool.* 91: 25-29.

Bonte Strandlopers die in Brits-Columbia overwinteren hebben te maken met Slechtvalken. Rustig een hoogwatervluchtplaats (hvp) opzoeken is er daar niet bij, vanwege de jagende Slechtvalken. De Bontjes hebben dat probleem 'opgelost' door tijdens hoog water urenlang ver uit de kust in groepen rond te vliegen (hoger bij windstilte dan bij stevige wind). Een energievretende manier om uit de klauwen van een valk te blijven (zelfs al vliegen ze langzamer dan normaal en lassen ze zweefpauzes in; dat laatste goed voor 14% van de vliegtijd, tegen 1% normaal), zeker als het ook nog eens koud is (zoals in de winter). Dat te meer daar ze ook boven zee niet zijn gevrijwaard van aanvallende valken. Wat bleek: de duur van de oceaanvluchten nam sterk af met vorderende winter, vooral zichtbaar in de periode ná hoogwater (dan beduidend minder lang in de lucht). Dit wordt toegeschreven aan de lagere temperaturen in januari, die het té kostbaar zouden maken (in termen van energiebesteding) om de hele hoogwaterperiode vliegend door te brengen. Tijdens de koudste dagen van januari wordt zelfs in het geheel niet geroest door boven zee te vliegen (zo ook vertoonden ze nauwelijks vluchtgedrag bij het opdoemen van valken; gezien bij een groep die op ijs 300-500 m uit de kust rustte en bij foeragerende Bontjes waarvan alleen de vogels het dichtst bij de valk opvlogen). Blijft over de vraag: waarom komt dit verschijnsel op slechts een beperkt aantal plaatsen voor, en regelen Bontjes (en andere groepsvogels) hun veiligheid elders op andere manieren? Piet van den Hout heeft daar in zijn proefschrift mooie dingen over gezegd. Prooi-predatie-relaties zijn uiterst complex, en kunnen op talloze manieren hun beslag krijgen (zowel gezien vanuit het perspectief van de jager als de bejaagde). (ddekker1@telus.net).

Dykstra C.R., Mays H.L., Hays J.L., Simon M.M. & Wegman A.R. 2012. Sexing adult and nestling Red-shouldered Hawks using morphometric and molecular techniques. *J. Raptor Res.* 46: 357-364.

Voor volwassen Roodschouderbuiszards bleek alleen gewicht een goede scheidingsmaat te zijn voor mannen en vrouwen (N=45, 94% succesvol gesekst volgens deze methode, gecheckt met bloedanalyse). Voor nestjongen van ongeveer drie weken oud (N=86) was dat een combinatie van gewicht en klauwbreedte (toepad, ook wel voetpad genoemd: van de basis van de centrale teen tot de basis van de achterteen, geen idee wat ze daarmee bedoelen). Tarsus, vleugellengte, snavelengte noch lengte van eerste en tweede armpen bleken te helpen bij het sekse-onderscheid. Helaas geven de auteurs niet de uitersten van de maten (wel standaardafwijking, en dat zegt wel iets), wat bij deze kleine steekproeven wel zo prettig was geweest. (cheryldykstra@juno.com).

Faveyts W. 2012. Herkenning van Steppekiekendief. *Natuur.oriolus* 78: 113-124.

De kans om een Steppekiekendief te zien zijn tegenwoordig heel wat beter dan in het verleden. In dit met verhelderende foto's geïllustreerde verhaal wordt nauwgezet uit

de doeken gedaan hoe Steppe- van Grauwe en Blauwe Kiekendief is te onderscheiden. Beter gedaan dan Forsman of Génsbøl, want per foto en aangestipt onderdeel op die foto uitgelegd en veel aandacht voor rui. De nieuwe vorm van vogeltjes kijken, waarmee de oude meesters voorbij worden gestreefd. Zoals het hoort. (faveyts@telenet.be).

Gamauf A., Tebb G. & Nemeth E. 2013. Honey Buzzard *Pernis apivorus* nest-site selection in relation to habitat and the distribution of Goshawks *Accipiter gentilis*. *Ibis* 155: 258-270.

Op twee locaties in oostelijk Oostenrijk werd gekeken naar de voorkeur van Wespindieven voor nestplekken. In Burgenland (8-9 paar/100 km², nesten gemiddeld 2688 m uit elkaar) en langs de Donau (26 paar/100 km², 1758 m uit elkaar) bleken ze geen specifieke voorkeur te hebben voor de plek waar ze hun nest bouwden (72% van de paren bouwde een nieuw nest, berekend over 47 paren in vijf jaar tijd), anders dan dat het om opgaand bos moest gaan. Opvallend was dat ze verder van Haviken afzaten dan verwacht kon worden op grond van een willekeurige verdeling van nesten. Misschien dat deze nestelwijze er tevens verantwoordelijk voor was dat Wespindieven vaker dan verwacht in de buurt van mensen nestelden (Haviken hielden namelijk afstand tot mensen). Verlies van nestjongen gebeurde vaker wanneer Wespindieven dichter bij Haviken nestelden. In Burgenland zaten Wespindieven ook gemiddeld verder van Buizerds af, al werd er geen verband gevonden tussen nestverliezen en nabijheid tot Buizerds. De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat Wespindieven zich in hun nestplaatskeuze vooral laten leiden door de aanwezigheid van andere predatoren. (anita.gamauf@nhm-wien.ac.at).

Heubeck M., Ellis P.M. & Mellor R.M. 2009. Predation of a brood of European Shag *Phalacrocorax aristotelis* by a Honey-buzzard *Pernis apivorus*. *Seabirds* 22: 57.

Op 21 mei 2009 dook er in de Shetlands een volwassen Wespindief op, die een Kuifaalscholver van haar nest pestte en zich vervolgens tegoed begon te doen aan de jongen (van naar schatting 7-10 dagen oud). Hoewel twee Kuifaalschollies probeerden de Wespindief te verjagen, lukte dat niet. De Wespindief verorberde vermoedelijk de (tenminste twee) jongen, en vloog daarna weg. (martinheubeck@btinternet.com).

Holmes J. 2012. A survey of Common Buzzards in ST66 south of Keynsham. *Bristol Ornithology* 31: 28-30.

In de 60 km² van het Britse studiegebied vestigde de Buizerd zich pas in de jaren tachtig als broedvogel. Het aantal paren steeg van 32 in 1995 naar 56 in 2004. Het nestsucces in 1995-99 was 61.2%, het aantal grootgebrachte jongen per paar wisselde van 1.3 in 1999 tot 1.85 in 1997 (gemiddeld 1.5 per succesvol paar in 1995-99, of 0.92 per paar). In 2000-04 beliep het aantal jongen per paar gemiddeld 1.00-1.67; er zou sprake zijn van een daling in jongental bij stijging van het aantal broedparen. (16 Shutgate Meadow, Williwon, Somerset, TA4 4TJ).

Holzhueter T. 2011. Wie überleben Mäusebussarde (*Buteo buteo*) die Intensivierung der Agrarlandschaft? Am Biespiel einer Probefläche im Raum Westensee westlich von Kiel. *Corax* 22: 97-107.

Dat is een goede vraag: hoe redden die Buizerds het in het alsmaar verder aftakelende

boerenland zie ook Waardenburg, hieronder)? De auteur onderzocht in het noorden van Sleeswijk-Holstein een proefvlak van 120 km². Het betrof een herhalingskartering van gebied dat al sinds 1969 geregeld onder de loop is genomen.

Koch E.D. 2012. Juvenile Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*) drops rock near Dusky Grouse (*Dendragapus obscurus*). *J. Raptor Res.* 46: 407.

Wat te denken van een Steenarend die van een hoogte van 25 m een vuistgrote kei (of althans iets dat er op leek) laat vallen op een plek waar later twee hoenders opvliegen? Doelbewuste poging om een hoentje te verschalken door hem een kei op zijn kanis te gooien? Zeg het maar! (ted_koch@fws.gov).

Kühnen J. 2012. Slechtvalken op de St. Stevenstoren. *De Mourik* 2012(2): 52-55.

In 2012 werden prooiresten geraapt op de St. Stevenstoren in het centrum van Nijmegen, waar een Slechtvalk een mislukte broedpoging had gedaan: 9 Kieviten, 5 Waterhoentjes, 5 Wintertalingen, 4 Goudplevieren, 4 Kokmeeuwen, 3 Houtsnippen, 3 Stadsduiven, 2 Zanglijster, en elk 1 van Dodaars, Geoorde Fuut, Grutto, Kramsvogel, Merel, Slobeend, Turkse Tortel, Vink en Watersnip. (kuhnenjm@hotmail.com).

Lehikoinen A., Lindén A., Byholm P., Ranta E., Saurola P., Valkama J., Kaitala V. & Lindén H. 2013. Impact of climate change and prey abundance on nesting success of a top predator, the goshawk. *Oecologia* 171: 283-293.

In Finland snoepen de Haviken vooral van de hoenders, een prooigroep die in aantal afneemt. Bovendien laten de Finse Haviken – net als de Nederlandse – hun legbe-ginnoortjes hangen naar de temperatuur in nawinter en vroege voorjaar: hoe warmer, hoe vroeger ze van start gaan. Beide bevindingen leidden tot een exercitie waarbij opwarming van het voorjaar in deze eeuw wordt doorgerekend naar een effect (of niet) op legbegin. U leest het goed: een eeuw vooruitkijken. Volgens diverse scenario's berekenen de auteurs dat de Finse krachtpatsers op grond van opwarming halverwege de 21ste eeuw hun legbegin met 2.49 dagen vervroegd zullen hebben (0.7 dagen per 1°C in april, of 1.1 dag per 1°C in februari-april). Bovendien zal het broedsucces met 3.5% toenemen (vroege broedsels zijn beter af dan late). Geloven we dat? Natuurlijk niet. En eigenlijk de auteurs van het stuk ook niet, want – nog afgezien van de vraag óf er sprake is van opwarming op de wat langere termijn (iets wat met geen mogelijkheid betrouwbaar is te voorspellen over tijdvakken van een halve of hele eeuw) – er zitten allerlei methodologische haken en ogen verborgen in het materiaal. Het gebruikte model verklaarde maar weinig van de totale variatie, gebruik van geografische eenheden van 50x50 km introduceert enorme ruis in de gegevens, sterfte en overleving van adulte vogels schommelt sterk naar regio (leeftijd is een belangrijke determinant van legbegin, en dus van legselgrootte), enzovoort. Het blijft leuk spelen met gegevens, maar we hoeven niet alles even serieus te nemen; zie ook bij Sokolov et al. hieronder. (aleksi.lehikoinen@helsinki.fi).

Ma M. 2013. Government-sponsored falconry practices, rodenticides, and land development jeopardize Golden Eagles (*Aquila chrysaetos*) in western China. *J. Raptor Res.* 47: 76-79.

In de Chinese valkerij gaan grote aantallen roofvogels rond, in weerwil van wettelijke bescherming. Zo zijn Steenarenden van A tot Z beschermd, maar vormen ze niettemin voor lokale overheden een 'groene activiteit' (ofwel: geschikt voor valkerij). De

overheden propageren vanaf 2007 de valkerij door subsidies te verlenen aan mensen die arenden tam willen maken ten behoeve van valkeniers. De valkerij-industrie wordt gezien als één van de belangrijkste oorzaken van de steile afname van Steenarenden in westelijk China, wat wordt versterkt door industrialisering, mijnbouw, en groot-scheeps gebruik van rodenticiden. Hierbij worden zowel leefomgeving als prooi-aanbod bedreigd. Aanleg van reservaten helpt niet, omdat die dienst doen als brongebied voor lokale ondernemers. (maming@ms.xjb.ac.cn).

Maniarski R. & Ciach M. 2012. Plumage aberration in Northern Goshawk *Accipiter gentilis*. *Ardea* 100: 211-213.

In Polen werd een beige juveniele vrouw Havik gevonden, die nog wel duidelijk de bandering in staart en vleugelveren te zien gaf. Dit soort kleurafwijkingen zijn zeldzaam. (michal.ciach@ur.krakow.pl).

Martin G.R., Portugal S.J. & Murn C.P. 2012. Visual fields, foraging and collision vulnerability in *Gyps* vultures. *Ibis* 154: 626-631.

Gieren hebben maar een beperkt binoculair gezichtsveld. Veel van wat er zich boven, onder en achter hun kop plaatsvindt, ontgaat ze tenzij ze neerwaarts kijken (handig bij foerageren en zijwaarts kijken). Ze zijn echter blind voor wat er zich pal voor hun neus afspeelt. Plaatsing van windmolens is dan ook – volgens de auteurs (die zich baseren op kophoudingen aan de hand van foto's) - een probleem voor gieren, althans uitgaande van het blikveld van gieren. Maar gieren kunnen toch ook in de vlucht hun kop draaien, het zijn toch geen starre automaten die maar één ding kunnen? Daarover wordt niks gezegd in dit verhaal. (g.r.martin@bham.ac.uk).

Milchev B. & Georgiev V. 2012. Plastic fibres cause a brood failure in a Long-legged Buzzard *Buteo rufinus* nest. *Acrocephalus* 32: 211-212.

Ook in Oost-Europese nesten zwerft inmiddels zoveel plastic vuil rond dat het veelvuldig als nestmateriaal wordt gebruikt door Arendbuiszeters. Plastic zakken, nylon touw en andere rommel wordt in de nestkom verwerkt of op de nestrand gelegd. Bij een nest van een Arendbuiszeter in Bulgarije vormde het plastic een dusdanig kluwen dat de eieren er half in verdwenen en niet meer goed konden worden bebroed. Het nest werd in de eifase verlaten. (boyan.m@abv.bg).

Moss E.H.R. et al. 2012. Long-term study of reproductive performance in Golden Eagles in relation to food supply in boreal Sweden. *J. Raptor Res.* 46: 248-257.

Steenarenden broedend in de boreale bossen van Zweden liepen in 1980-2009 aan het handje van populatieschommelingen van hun belangrijkste prooidieren, namelijk hoenders, hazen en muizen (Aardmuis en Rosse Woelmuis, en dan vooral hun gezamenlijke voorkomen in de voorafgaande herfst). Aan de hand van hun aantalschommelingen kon 28% van de jaarlijkse reproductie door voedselaanbod worden verklaard. De studie omvatte een gebied van 13.400 km² in Västerbotten, met jaarlijks 10-55 territoria. (Edward.moss@slu.es).

Newton I. 2013. Organochlorine pesticides and birds. *British Birds* 106: 189-205.

Een prachtig overzicht van de grootmeester van het roofvogelonderzoek, ter nagedachtenis aan Stanley Cramp (die vanaf de late jaren vijftig onderzoek entameerde naar de oorzaken van massale vogelsterfte; al snel bleken daar persistente pesticiden achter te zitten). In dit overzichtsartikel wordt helder uitgelegd hoe de verschillende gifsoorten

in de voedselketen doorwerkten. Het insecticide DDT hoopte zich in de voedselketen op, leidend tot verdunning van de eischaal (en dus breuk) en sterfte van embryo's bij roofvogels (en andere soorten). Een tweede groep van orgaanochloorverbindingen, namelijk aldrin en dieldrin, leidde na opname tot directe sterfte van volgroeide vogels. De roofvogels die het zwaarst werden getroffen door deze landbouwgiften waren vogel- en visetende soorten als Slechtvalk, Sperwer en Zearend (in Engeland), en ook Visarend en Havik (elders in Europa). Inmiddels zijn deze middelen in onbruik geraakt (door verboden), wat is terug te vinden in de veel lagere concentraties ervan in eieren en levers van roofvogels. De stand van soorten als Sperwer en Slechtvalk is dan ook weer op niveau. Ook dunne eischalen komen bijna niet meer voor. Newton gaat verder in op andere soorten van gif, op gifmisbruik en op de recente stand van zaken. Deze geschiedenis laat zien dat onderzoek wel degelijk kan leiden tot ingrijpen door de overheid, en daarmee tot verbetering van een vergiftigde wereld. (ine@ceh.ac.uk).

Nicolai B., Günther E. & Kartheuser E. 2012. Rotmilane *Milvus milvus* als Opfer eines Hagelchlags. Ornithol. Jber. Mus. Heineanum 30: 123-126.

Op 24 augustus 2011 passeerden in de noordelijke Harz twee heftige hagelbuien, gevolgd door slagregen. Lokaal waren de hagelstenen zo groot als een golfbal, waarvan nog dagen later de afdrucken in de bodem zichtbaar waren. Die kostten het leven van minstens zeven Rode Wouwen, een Buizerd en twee Torenvalken. De vogels vertoonden botbreuken en schedelbasisfracturen. (Museum Heineanum, Domplatz 36, D-38820 Halberstadt).

O'Donoghue B.G. 2012. Duhallow Hen Harriers *Circus cyaneus* – from stronghold to just holding on. Irish Birds 9: 349-356.

Bij een vergelijking van het aantal broedparen van Blauwe Kiekendief in het zuidwesten van Ierland bleek de stand tussen 1998 en 2011 met 80% te zijn teruggelopen. Van de 35 bekende territoria uit 1998 waren er slechts zeven waar in 2011 een broedpoging werd gedaan (0.16 paren/10 km², in 4 van de 7 territoria vloog minimaal één jong uit); in nog eens zes andere werd broeden vermoed, maar kwam het niet tot succes. De meeste vogels jaagden langs heggen en door struikgewas, maar ook heidevelden, jonge boomaanplant, oeverzones en ruig grasland werden vaak benut als jachtterrein. 70% van het menu (op basis van aangebracht prooien bij 5 nesten en braakballen; geen informatie over aantal prooien) bestond uit zangvogels, de rest uit kleine zoogdieren (22%), hazen (6%) en jonge Fazanten (2%). Die ene Houtduif op het nest vertegenwoordigde een uitbijter. Gezien de grote afstanden die jagende Blauwe Kiekendieven in de broedtijd afleggen en de lage frequentie van prooiaanbreng op nesten, zou schaarste aan voedsel een reden voor de afname kunnen zijn. Daar komen habitatvernietiging en een toename van predatoren bovenop. Kortom, een amalgaam van problemen, net als overall elders. (harriers@ahg.gov.ie).

Panuccio M., Mellone U. & Muner L. 2013. Differential wintering area selection in Eurasian Marsh Harrier (*Circus aeruginosus*): a ringing recoveries analysis. Bird Study 60: 52-59.

Noordelijk en oostelijk broedende Bruine Kiekendieven overwinteren gemiddeld zuidelijker dan soortgenoten die in West- en Zuid-Europa broeden. Mannen trekken gemiddeld wat verder dan vrouwen, en juvenielen overwinteren westelijker in Afrika

dan adulte. Dit alles op basis van 320 terugmeldingen van geringde vogels. (panuciomichele@gmail.com).

Prytherch R. & Roberts L. 2012. The dispersal of Common Buzzards ringed between 1984 and 2004 in North Somerset. Bristol Ornithology 31: 15-27.

Tussen 1984 en 2004 werden 324 buizerdpullen op 184 nesten in een deel van Somerset geringd. Dat leverde 24 terugmeldingen op. Vogels van twee jaar of jonger verplaatsten zich over iets grotere afstanden dan vogels die ouder waren, en beide categorieën volgen alle kanten op. Zestien van de 24 teruggemelde vogels kwamen uit het studiegebied zelf (75 km², Buizerd toenemend van 13 paren in 1982 naar 105 in 2012), wat op een echte standvogelpopulatie wijst (maar uiteraard is de terugmeldkans groter in het studiegebied, omdat daar meer mensen gericht naar Buizerds kijken). De eerste terugmelding kwam van 117 km afstand. (RP: 23 Caledonia Place, Clifton, Bristol, BS8 4DL).

Rae S. 2012. Eagle Days. Langford Press, Langtoft. Ingenaaid, XX + 196 pp. Rijk geïllustreerd met kleurenfoto's. €23.99.

Hoeveel boeken zouden er zijn geschreven over de Steenarend? Ik heb er al 14 in de kast staan, maar dat is lang niet alles. Steenarenden maken iets los bij vogelaars en andere natuurliefhebbers, zoveel is duidelijk. Dat de meeste Steenarenden in de bergen wonen, in dit geval in de Highlands van Schotland, zal daar zeker toe bijdragen. Toch een andere omgeving dan boerenland of cultuurbos, zij het niet minder naar de knoppen geholpen door mensen, al oogt het beter. Het boek van Stuart Rae is bovenal een vertellend boek met prachtige foto's (en goed gereproduceerd). De liefde voor de Highlands, de onvermijdelijke mist en zonsop- en ondergangen, de 'mythische' arenden, het alleen zijn, dat alles krijgt zijn plaats zonder te vervallen in het proza van de vage kracht die op zoek is naar 'wildernis' of andersoortige zweverij. Rae is een hardcore veldman met oog voor zijn omgeving, een Einzelgänger, en dat gaat veel verder dan alleen een zoektocht naar die arenden (die sowieso vaker af- dan aanwezig zijn, en in het laatste geval meestal als stip in de lucht). Zelf houd ik niet zo van al die beschrijvingen van ontmoetingen met arenden (te weinig wetenschap, teveel meer van hetzelfde), maar Stuart Rae maakt er het beste van. Geen sentimentele of geëxalteerde dwaas, deze schrijver, en schrijven kan hij. Het voordeel is dat hij zijn informatie verzamelt met een wetenschappelijke achtergrond (hij publiceert in wetenschappelijke tijdschriften). Fotografie gebruikt hij vooral ter documentatie en voor het esthetisch genot. Dus geen schuilhutjes bij nesten, nestbezoeken zo kort mogelijk (alleen verzamelen van gegevens), verder op afstand blijven en nauwgezet observeren. Dat ook in Schotland de terreur van de recreatie in volle omvang over het landschap spoelt, met alle gevolgen van dien, komt fijntjes aan de orde. Voeg daar de desastreuze activiteiten van jachtopzichters aan toe, en de meedogenloze omvorming van het oorspronkelijke landschap naar intensieve landbouw ten faveure van schapen- en hertenteelt (resp. boeren en rijke jachtheren als belanghebbenden), en geen wonder dat de Steenarenden er onder druk staan. Toch is dit boek bepaald geen lamentatie, het is eerder een saluut van een liefhebber met kennis van zaken aan een vogel in zijn leefomgeving. Dat laatste is toevallig een berglandschap, wat niet weinig bijdraagt aan spektakel, avontuur, kleurwisselingen, onverwachte ontmoetingen, vergezichten, abrupte weersveranderingen.

gen, gevaar ook. Kortom, alles wat een jongenshart begeert.

Ruiter E. 2012. Jachttechnieken van Boomvalken in De Weerribben-Wieden. Vogels in Overijssel 11: 23-29.

Tussen 2001 en 2012 werd 400 uur naar foeragerende Boomvalken gekeken, en wel van eind april tot begin juni (dus samenvallend met de vóórbroedtijd). Al die valkjes jaagden op libellen. Daartoe gebruikten ze, afhankelijk van de omstandigheden, verschillende methoden. Thermiekende libellen tijdens mooi warm weer werden gevangen door hoog rond te zweven en te grabbelen, soms in groepen gemengd met Roodpootvalken. Of gericht laag jagen bij halfbewolkt weer en temperaturen van 17-23°C, veelal vanuit dekking en uitzwermend over een groter gebied. Dit gebeurt meestal solitair of in kleine groepjes van 3-5 exemplaren. Een andere tactiek is hoog jagen op solitaire libellen, ook met mooi weer. Dit doen ze door in een snelle stootduik op een libel af te schichten, een methode voor solitaire valken. Bij slechter weer (meer wind, temperatuur 12-18°C) kan ook worden gejaagd op luwe plekken, en dan vooral als de zon even doorbreekt en de rustende libellen actief worden. Zodra temperaturen beneden de 15°C vallen, houdt het op, eenvoudig omdat libellen dan stoppen met vliegen. Van de gevangen libellen behoorden de meeste tot de grotere en groepsgewijs jagende soorten. Hoe belangrijk die libellen precies voor Boomvalken zijn, en welke Boomvalken überhaupt een libellenrijk gebied aandoen, is onbekend. (e.j.ruiter@planet.nl).

Santageli A., Lehtoranta H. & Laaksonen T. 2012. Successful voluntary conservation of raptor nests under intensive forestry pressure in a boreal landscape. Animal Conservation 15: 571-578.

In Karelië in Finland zochten roofvogelaars contact met private bouseigenaren om te komen tot een vrijwillige vorm van nestbescherming. Daar begonnen ze mee in 2000, en 97% van de 337 benaderde eigenaren deden er aan mee. Hen werd gevraagd een buffer rond nesten van Havik, Buizerd en Wespandief aan te houden tijdens kaalkap (na twee of drie dunningen wordt het bos gekapt bij leeftijden van 50-80 jaar en oppervlaktes van 1-2 ha), zonder enige vorm van compensatie. In deze studie werd gekeken naar bezettingsgraad van nesten waarbij binnen 100 m kaalkap was toegepast, en bij nesten waarbij de kaalkap zich op minstens 100 m afstand bevond (zwaar gebufferd). Door de medewerking van de eigenaren werden de nestverliezen teruggebracht van 54% in de jaren negentig (327 bekende nesten) naar slechts 2% sinds de start van het programma (bij 519 nesten). Interessant: de laag gebufferde nesten (kaalkap binnen 100 m van het nest) hadden eenzelfde bezettingsgraad als de hoog gebufferde. Bezetting werd echter wel degelijk beïnvloed door kaalkap, zoals bleek uit het verband tussen bezetting en afstand tot de kaalkap. Het voorstel is dan ook om een zo wijd mogelijke buffer rond de nesten aan te houden. Dat de participatie van private bouseigenaren zo hoog en enthousiast was (rond 50% wilde graag de nesten zelf zien, en ging op stap met de roofvogelaars) zou tot voorbeeld voor de Nederlandse bouseigenaren kunnen strekken (privaat én publiek). (andrea.santageli@helsinki.fi).

Schaub M. 2012. Spatial distribution of wind turbines is crucial for the survival of red kite populations. Biological Conservation 155: 111-118.

Nou nou, dat is een wel heel dramatische titel, die je eerder uit de koker van een com-

municatiejuffer zou verwachten dan van een wetenschapper. Dit is de nieuwe vorm van biologie: gooi een beperkt bergje (liefst ook nog gesimuleerde) variabelen in een geïntegreerd model, en hopla, een significant verband. Daar dan uitgebreid over dooremmeren. In dit geval een verband tussen aantal windmolens en populatiegroei van Rode Wouwen in Zwitserland: hoe meer windmolens, hoe minder wouwtjes. Dat is te zeggen, in de gesimuleerde populatie. Geen idee waarom tijdschriften dit soort studies opnemen zonder dat er toetsing of experimenten hebben plaatsgevonden. Geïmponeerd door de modellen, de nieuwe kleren van de keizer? Sowieso lijkt het me vrij onzinnig om andere landschappelijke variabelen buiten beschouwing te laten (er verandert heel wat meer in het landschap dan volplempen met windmolens alleen), om van het voedselaanbod maar te zwijgen (kijk maar eens naar Oost-Duitsland: daar verdwijnen Rode Wouwen op plekken mét en zónder windmolens). Het is bovendien de vraag of de voorgestelde planning van windmolenparken, en wel zodanig dat wouwen het minste risico lopen, hout snijdt als het om bescherming van wouwen gaat. Misschien wel volgens het model, maar wat als andere variabelen belangrijker blijken te zijn? En wat betekent het voor andere dieren, om maar iets te noemen, of trekvogelcorridors? Zijn die niet belangrijk? Modellen à la deze: het is als een rapport, namelijk wat de gek ervoor geeft.

Sokolov L.V., Shapoval A.P. & Morozov Y.G. 2012. Impact of climate change on the timing of migration, dispersal, and numbers of the Sparrowhawk *Accipiter nisus* in the Baltic region. *Avian Ecology and Behaviour* 22: 1-32.

Op diverse plaatsen langs de Baltische kust worden al meer dan 50 jaar vogels tijdens de trek gevangen met Rybachykooien, enorme gevaartes met de opening in ZW- of NO-richting waar de vogels invliegen en terechtkomen in een sluis. Op die manier vangen de Russen wezenloos grote aantallen vogels, daaronder ook Sperwers. Is er in die periode wat verandert in de aantallen Sperwers, of in de timing van hun doorkomst tijdens voorjaars- en najaarstrek? En zo ja, waar zou dat aan kunnen liggen? Overeenkomstig andere studies, onder meer in Finland, wordt veel waarde gehecht aan de NAO-index (North Atlantic Oscillation, een schatting van het weersysteem tussen de Azoren en IJsland, waarbij positieve waarden in winter en voorjaar voor verplaatsing van warme lucht van de Atlantische Oceaan naar het oosten zorgt, en dus hogere temperaturen en meer neerslag in NW-Europa, en negatieve waarden juist zwakke verplaatsingen en dus lagere temperaturen en minder neerslag). Als je vervolgens over 54 jaar (1958-2011) de fenologie en aantalontwikkeling van gevangen Sperwers in voor- en najaar afzet tegen de NAO-cijfers, is er een goede kans dat er ergens een correlatie opduikt. En zo geschiedde. De vangsten in de jaren vijftig en zestig waren laag, maar stegen significant tussen 1971-90; daarna trad weer een daling op. De najaarsvangsten correleerden goed met de NAO-index, en met de temperatuur in het voorjaar (niet zomer of herfst); dat gold ook voor vangsten in Zweden en Letland. Bovendien bleken najaarsvangsten sterk te correleren met de doortrekintensiteit van 13 van de 15 algemene zangvogelsoorten (sperwerprooi). Dat is allemaal leuk en aardig, maar het blijft correlatief op basis van afgeleide waarden (vangsten op trek is wat anders dan een echte broedvogeltelling en reproductiemeting). Bovendien: Sperwers gingen in geheel Europa sterk achteruit in de jaren vijftig en zestig, en namen daarna eerst overal

sterk toe (en later weer wat af), niet vanwege temperaturen of NAO, maar simpelweg vanwege gebruik (en later afschaffing van gebruik) van persistente pesticiden. Dit soort studies, hoe goed bedoeld ook om langlopende series hun nut te geven, zijn niet erg behulpzaam bij het beantwoorden van het hoe en waarom van wat er gaande is. (leonid-sokolov@mail.ru).

Sonsthagen S.A. et al. 2012. Genetic and morphological divergence among Cooper's Hawk (*Accipiter cooperii*) populations breeding in north-central and western North America. Auk 129: 427-437.

De Cooper's Havik is een roofvogel die in grootte tussen een Havik en een Sperwer inzit. Over grote delen van zijn noordelijke verspreidingsgebied in Noord-Amerika vertoont de soort variatie in uiterlijke kenmerken die in overeenstemming is met zijn leefwijze (voedselkeus, habitat, trekgedrag). Genetisch lijkt er een scheiding tussen oostelijk en westelijke vogels te zijn. De Rocky Mountains en Great Plains zorgden tijdens de laatste twee ijstijden (Pleistoceen) voor genetische drift tussen de populaties van Brits Columbia en de overige populaties, iets wat tot op de dag van vandaag zichtbaar is. (ssonsthagen@usgs.gov).

Steen R., Sonerud G.A. & Slagsvold T. 2012. Parents adjust feeding effort in relation to nestling age in the Eurasian Kestrel (*Falco tinnunculus*). J. Ornithol. 153: 1087-1099.

Met video werd de prooiaanvoer in nesten van Torenvalken gemeten, onder de hypothese dat die (in biomassa uitgedrukt) het grootst zou moeten zijn als de jongen 15-17 dagen oud zijn (veer- en botgroei maximaal). Dat bleek te kloppen. In de latere nestjongenfase werd minder prooi per nestjong aangebracht. Daarvan konden de auteurs niet met zekerheid zeggen of de voedselbehoefte van de jongen minder was (wat me toch betrekkelijk eenvoudig te meten lijkt, en bovendien al door anderen is onderzocht), of dat er minder muizen beschikbaar waren. Ook vonden ze dat er kleinere prooien werden aangebracht in de latere nestjongenfase: gebrek aan muizen, of een aanpassing aan het feit dat de jongen de prooi dan zelf moeten scheuren en daar nog niet zo goed in zijn? (ronny.steen@umb.no).

Sternalski A., Blanc J.-F., Augiron S., Rocheteau V. & Bretagnolle V. 2013. Comparative breeding performance of Marsh Harriers *Circus aeruginosus* along a gradient for land-use intensification and implications for population management. Ibis 155: 55-67.

Bruine Kiekendieven in West-Afrika werden als broedvogel gevolgd in vier habitats in een gradiënt van natuurlijk naar intensief grondgebruik. Tot hun verbazing bleken de kiekjes in intensief boerenland meer jongen per paar groot te brengen dan die in natuurlijke biotopen. Maar omdat de bruintjes een hogere dichtheid bereikten in natuurlijke habitats was de jongenproductie per gebiedseenheid toch min of meer hetzelfde. De auteurs gaan ervan uit dat de hogere dichtheid leidde tot een dichtheidsafhankelijke reproductie (hoe hoger de dichtheid, des te minder jongen een paar wist groot te brengen), maar het blijft onduidelijk hoe dat dan precies werkt (vaker onderlinge strubbelingen?). Predatie was een belangrijke mislukningsfactor, en belangrijker in natuurlijke habitats dan in boerenland en in zoutwinningsgebieden (omdat in die laatste gebieden minder predatoren voorkwamen, deels als gevolg van bestrijding van

predatoren; of dat echt zo was, is niet duidelijk). In de hier onderzochte gebieden bleken Bruine Kiekendieven broedend in boerenland weinig door landbouwwerkzaamheden te worden verstoord (5% van de nesten; zonder beschermingsmaatregelen zou dat 15% zijn). Omdat deze kiekendievenpopulatie een hoge trouw aan de geboorteplaats kent, verwachten de auteurs een stijging van het aantal paren dat in boerenland gaat broeden. Dat zou kunnen betekenen dat vrijwilligers zich de benen uit het lijf moeten rennen om al die nesten beschermd te krijgen, niet echt een ideale situatie. Ze bepleiten dan ook voor onverminderde bescherming van natuurlijke habitats (wat in Frankrijk minder vanzelfsprekend is als in Nederland). Bovendien zegt deze studie niets over overleving (naar geboorteplek). Kortom, het is te vroeg gejuicht bij een soort die zich succesvol lijkt aan te passen aan een landschap dat steeds intensiever door ons wordt gedomineerd. Dus of die kiekjes bij de boeren op de stoep een vreugdedansje rechtvaardigen, dat zullen we moeten afwachten. Mooi in ieder geval dat het allemaal netjes wordt vastgelegd. (audrey.sternalski@gmail.com).

Strandberg R., Hake M., Klaassen R.H.G. & Alerstam A. 2012. Movements of immature European Honey Buzzards *Pernis apivorus* in tropical Africa. *Ardea* 100: 157-162.

Zes jonge Zweedse Wespendienven vlogen de Sahara over en maakten tussen 9.9 en 13.6°N een tussenstop (wat vrij noordelijk is voor deze soort). Vijf daarvan vlogen later zuidwaarts verder, uiteindelijk uitkomend rond de Evenaar of ten noorden ervan. De enkele vogels die langduriger konden worden gevolgd, bleken behoorlijke zwerftochten door tropisch Afrika te maken (2430-3990 km in 13-14 maanden). Adulte vogels pakten dat anders aan: die vlogen line recta naar de overwinteringsplek, waar ze vervolgens bleven. (Roine.Strandberg@biol.lu.se).

Sumrada T. & Hanzel J. 2012. The Kestrel *Falco tinnunculus* in Slovenia – a review of its distribution, population density, movements, breeding biology, diet and interactions with other species. *Acrocephalus* 33: 5-24.

De broedpopulatie Torenvalk in Slovenië wordt geschat op 1500-2000 paren, de winterpopulatie op 1000-2000 individuen. Sloveense Torenvalken trekken deels zuidwaarts weg gezien de ringmeldingen in Italië. De eileg vindt plaats tussen 1-10 april en 1-10 juni, het meest rond 20-30 april. De meeste nesten waren gemaakt door kraaiachtigen, en zaten in bomen, in gebouwen en op kliffen. Enkele nesten zaten in nestkasten, en ook werden er zes in hoogspanningsmasten gevonden. De gemiddelde eigrootte was 39.1±1.1 mm x 29.9±0.7 mm (N=81, spreiding resp. 36.8-43.2 mm en 29.9-32.8 mm). De legselgrootte varieerde van 4-6, maar de steekproeven waren erg klein (13 en 5 legfels). Een legsel met 9 eieren werd geacht van twee vrouwen te zijn. Het gemiddelde jongental was 3.1±1.1 (N=31). Het voedsel bestond grotendeels uit kleine zoogdieren, vogels, reptielen en insecten (die laatste groep vaak >50% in getal, maar slechts enkele procenten in biomassa). Helaas ontbreekt een echte prooilijs. Als predator werd de Oehoe vastgesteld (0.6% van 2392 oehoeprooien bleken tot de valkenfamilie te behoren, in biomassa 0.9%). (sumrada.tanja@gmail.com).

Trefry S.A., Diamond A.W. & Jesson L.K. 2013. Wing marker woes: a case study and meta-analysis of the impacts of wing and patagial tags. *J. Ornithol.* 154: 1-11. In het huidige onderzoek draait veel kennis om het individueel herkennen van vogels.

In het verleden gebeurde dat door ze te ringen (iets dat nog steeds veel gebeurt), maar in toenemende mate nemen onderzoekers hun toevlucht tot slimmere manieren. Zoals op afstand af- of uitleesbare vleugelmerken, geolocators, zenders, halsbanden, enzovoort. In deze studie wordt gekeken naar het effect van vleugelmerken op het broedsucces van fregatvogels. Hoewel een kleine studie zijn de uitkomsten toch tamelijk shocking (12 nesten per groep, in totaal 9 groepen, waarvan eentje diende als controle): hoewel de vogels ogenschijnlijk geen ongemak ondervonden van de markeringen (in de 15 dagen na het aanbrengen ervan nooit zien plukken aan de vleugelvleppen, die er overigens behoorlijk beroerd aan lijken te zitten, in ieder geval op een wijze die de schoonheidsprijs niet verdient en welhaast tot problemen móest leiden), was het nestsucces verreweg het laagst in de groep vogels die gemerkt waren en daarnaast waren gemeten en geringd en waarvan bloed was afgenomen. Meten en bloed afnemen alleen hadden geen negatieve invloed op het nestsucces. Dat impliceert een sterk negatief effect van de vleugelmerken. Een analyse van andere studies op andere vogelsoorten laat eveneens grote effecten zien op overleving en reproductie (niet bij hoenders, al geven de auteurs voor de onderzochte studies niet aan welke soorten/soortgroepen werden onderzocht, noch omvang van de studie, op welke moment in de levenscyclus vogels van een merk werden voorzien, enzovoort). Veel studies melden dat er geen zichtbaar effect op gedrag was, maar effecten op nestsucces worden vaak pas op de langere termijn zichtbaar. Hoe het verminderde nestsucces is gekoppeld met vleugelmerken is onbekend. Vermoedelijk heeft het een dusdanig negatieve invloed op het vliegvermogen van vogels dat het doorwerkt op hun prestaties (overleving en reproductie). De auteurs raden op grond hiervan gebruik van vleugelmerken af. Dan hebben ze het nog niet eens over de effectiviteit van de methode voor het bereiken van het onderzoeksdoel: leveren gemerkte vogels inderdaad de benodigde gegevens op (en is de steekproef dan groot genoeg om er wat mee te kunnen; zie ook Zuberogitia *et al.* in *De Takkeling* 20: 286 voor kiekendieven, waar dat ernstig werd betwijfeld). Hoe komt het dat ik betwijfel of onderzoekers zich iets aan deze studies gelegen laten liggen? Wat hebben bijvoorbeeld die duizenden gemarkeerde Grauwe Kiekendieven in West-Europa opgeleverd, afgezien van incidentele waarnemingen elders in Europa en in Afrika? Rechtvaardigen die waarnemingen dat we vogels opzadelen met iets wat soms leidt tot problemen voor die vogels? (s.trefry@unb.ca).

Van Buskirk J. 2012. Changes in the annual cycle of North American raptors associated with recent shifts in migration timing. *Auk* 129: 691-698.

Op twee locaties aan de zuidzijde van Lake Superior in het noordoosten van de Verenigde Staten werd de voor- en najaarstrek van roofvogels geteld tussen 1972 (1979) en 2011 (2012). De mediane doorkomst van rovers in het voorjaar vervroegde met 0.13 dagen per jaar, en raakte verlaat met 0.23 dagen per jaar in het najaar. Lange-afstandstrekking lieten de kleinste fenologische verandering zien, de korte-afstandstrekking de grootste. Doordat voor- en najaar tegenovergestelde trends lieten zien, groeide sinds 1970 de tijd doorgebracht in de broedgebieden met een maand (bij sommige soorten althans). Of dat een voordeel is, moet nog blijken. De studie van Heath *et al.* (zie hierboven) liet zien dat Amerikaanse Torenvalken minder ver trekken, daardoor eerder op de broedplaats terugkeren en al doende vroeger tot broeden kunnen

overgaan (gunstig). (josh.vanbuskirk@ieu.uzh.ch).

Verhees J. 2012. Zeearendspektakel boven de Maasplassen in februari 2012. Limburgse Vogels 22: 89-91.

Van 2-25 februari 2012 verbleef er een jonge Zeearend rond de Maasplassen, soms zelfs twee. Terecht wordt erop gewezen dat het verenkleed goed moet worden beschreven, om verschillende vogels uit elkaar te houden. (jorisxxx@hotmail.com).

Waardenburg P. 2012. Buizerds, graslanden en (maïs-)jakkers; een predator in moeilijkheden? Vogels in Overijssel 11: 11-21.

In oostelijk Twente bleek de dichtheid van Buizerds nauwelijks te zijn gewijzigd als karteringen uit 1974-83 werden vergeleken met die in 2010-12 (iets hoger in tweede episode), in het aangrenzende deel van Duitsland echter iets lager te zijn (dat is inclusief schommelingen). Het broedsucces lijkt wat te zijn gedaald vergeleken met de eerste periode, maar dat is voornamelijk gebaseerd op grondwaarnemingen (vandaar ook de structureel te lage jongentallen op nesten; zelfs in de allerslechtste jaren worden er landelijk minimaal 1.7 jongen per succesvol grootgebracht, waar de Twentse en Duitse Buizerds in 2010-12 tegenaan of (ruim) onder zitten. Dat kan reëel zijn, maar eerlijk gezegd geloof ik dat niet. De auteur wijdt de slechtere broedresultaten in 2010-12 aan het veranderde landschap, vooral in Duitsland, waar grasland in oppervlak is afgenomen en maïsteelt een grote vlucht heeft genomen. Diverse problemen hierbij: in sommige delen van ons land is dat ook het geval (Noord-Brabant, Achterhoek), zonder een navenante reproductiedaling (het zou kunnen dat wél de conditie van jongen aan het verslechteren is, iets wat op veel plaatsen in Nederland zichtbaar is), het voedselaanbod is niet gemeten (is dat in het huidige grasland niet ook sterk gedaald?), de nesten zijn niet beklommen (levert altijd minder jongen op dan bij echte nestcontroles; hoeveel nestcontroles zijn er überhaupt gedaan in verband met de waarnemingen van prooien op het nest, en op welk moment in de nestcyclus?), en de periode 2010-12 is te kort om zeker te zijn over wat er gaande is. Bovendien moeten we ons realiseren dat de jaren zeventig (vooral 1974 en 1977) uitmuntende veldmuisjaren waren, die dichtheid en broedsucces behoorlijk naar boven kunnen hebben opgekrikt. Zulke uitzonderlijke jaren hebben we daarna alleen nog in 1989-90 gehad, en in 1993, 1996 en 1999. Daarna is de muizenstand permanent afgezwakt geweest. Dat landschappelijke veranderingen daarin een rol spelen, lijkt buiten kijf. Maïsteelt is niet bevorderlijk voor een gevarieerde leefomgeving, maar dat geldt ook voor de huidige grasteelt. Kortom, om er zeker van te zijn dat de huidige lagere dichtheid en het geringere broedsucces van Buizerds in Duitsland te wijten zijn aan de maïsteelt, of de betere waarden in Twente aan het hogere aandeel grasland, zou eigenlijk moeten worden gecheckt met metingen van het voedselaanbod in beide gebieden. En natuurlijk boompje klimmen, om de nestjongen te meten en te wegen. (p.waardenburg@home.nl).

Wilson M.W. et al. 2012. Mismatches between breeding success and habitat preferences in Hen Harriers *Circus cyaneus* breeding in forested landscapes. Ibis 154: 578-589.

Een Blauwe Kiekendief associeer je niet onmiddellijk met bos, maar dat ze graag in bosaanplant broeden is al heel lang bekend (Menno Zijlstra heeft dat bijvoorbeeld mooi beschreven voor de Flevopolders, in Schotland heeft Donald Watson er een boek

aan gewijd, terwijl Don Scott de boombroedende Blauwe Kieken van Ierland heeft beschreven). In Ierland broeden de kiekjes ook graag in tweede generatie naaldbos, maar ze brengen er niet veel jongen groot (predatie is hoog). Jongenproductie was niet gecorreleerd met de hoeveelheid bos rond het nest of in de bredere omgeving. Voedselaanbod zou geen bottleneck zijn, maar is niet gemeten. Over wat het effect is van de snelle verdwijning van hun vroegere habitat (hoogveengebieden), geen woord. Dit is een studie zoals ze tegenwoordig veel worden uitgevoerd: gooi een grote hoeveelheid parameters (liefst landschap, want dat kun je makkelijk vanachter je desktje doen met al die mooie gedigitaliseerde bestanden) de malle molen van de statistiek binnen, en verdraaid, links en rechts duiken verbanden op. Wat de biologie erachter is, blijft een raadsel. De nieuwe vorm van beschrijvende biologie, verpakt in dikdoenerij. Het lijkt heel wat, maar het blijft flinterdun en is gebaseerd op een minimum aan veldwerk. En als je dan hoopt dat het tenminste nog een opmaat is voor gericht veldwerk, vergeet het maar. Er worden wat aanbevelingen gedaan, en dat is het dan. (mark.wilson@ucc.ie).

Xirouchakis S.M. et al. 2012. Variation in breeding parameters of Eleonora's falcon (*Falco eleonora*) and factors affecting its reproductive performance. Ecol. Res. 27: 407-416.

Voor Eleonora's Valken is het leven een aaneenschakeling van bijzondere hindernissen die in hun geval samenhangen met het dynamische weer van de Middellandse Zee. Ze nestelen graag beschut tegen de zon, maar wind kan ze niet veel schelen. Grote jaarlijkse en lokale verschillen in broedsucces hadden te maken met weersomstandigheden en habitatvernietiging. Een goede vegetatieontwikkeling leidt tot een groot insectenaanbod, en dat is weer gunstig in de vroege broedtijd. Over de hele Middellandse Zee genomen is er een tendens naar afnemend broedsucces gaande van west naar oost. (sxirouchakis@nhmc.uoc.gr).